

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
У ГАЛУЗІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА****PROSPECTS FOR THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
IN THE FIELD OF CRIMINAL JUDICIARY**

Демура М.І., к.ю.н.,
асистентка кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Клепка Д.І., к.ю.н.,
науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України

Стаття присвячена дослідженню способів використання алгоритмів штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства в національному та міжнародному аспектах. Наразі світ переживає чергову технологічну революцію, ключовим елементом якої є передача, обробка та використання інформації. У світі відбуваються безперервні процеси цифровізації та глобалізації, злочинність виходить на наднаціональний рівень, а також все частіше кримінальні правопорушення вчинюються у сфері електронних інформаційних систем, що потребує пошуку нових підходів, вироблення нових форм кримінального провадження. Метою статті є дослідження міжнародного досвіду використання алгоритмів штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства та визначення можливих напрямів впровадження таких технологій у вітчизняний кримінальний процес. Було встановлено, що враховуючи міжнародний досвід, запровадження використання алгоритмів штучного інтелекту у кримінальному провадженні України має не тільки свої перспективи, а в деяких випадках навіть необхідним інструментом забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. Крім того, використання штучного інтелекту здатне суттєво зменшити навантаження, як на органи досудового розслідування, прокуратуру, так і на судову систему. Однак, найважливішим при цьому залишається питання дотримання прав особи під час використання алгоритмів штучного інтелекту, а також забезпечення справедливого судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Було встановлено, що окрім належного технічного забезпечення використання алгоритмів штучного інтелекту у кримінальному провадженні України необхідним є також запровадження належного та якісного нормативного регулювання використання таких технологій у кримінальному провадженні.

Ключові слова: штучний інтелект, кримінальне провадження, досудове розслідування, цифрова трансформація, міжнародний досвід.

The article is devoted to the research of ways to use artificial intelligence algorithms in the field of criminal justice in the national and international aspects. It turns out that the world is currently experiencing another technological revolution, a key element of which is the transmission, processing and use of information. There are continuous processes of digitalization and globalization in the world, crime reaches the supranational level, and more and more criminal offenses are committed in the field of electronic information systems, which requires finding new approaches, developing new forms of criminal proceedings. The aim of the article is to study the international experience of using AI algorithms in the field of criminal justice and to identify possible directions for the introduction of such technologies in the domestic criminal process. It was found that, taking into account international experience, the introduction of artificial intelligence algorithms in criminal proceedings in Ukraine has not only its own prospects, but in some cases even a necessary tool to ensure the rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings. In addition, the use of artificial intelligence can significantly reduce the burden on both the pre-trial investigation authorities, the prosecutor's office and the judiciary. However, the most important issue remains the observance of individual rights when using artificial intelligence algorithms, as well as ensuring a fair trial so that everyone who commits a criminal offense is prosecuted to the extent of their guilt, no innocent person has been accused or convicted, no person has been subjected to unreasonable procedural coercion and that each participant in the criminal proceedings has been subject to due process of law. It was established that in addition to proper technical support for the use of artificial intelligence algorithms in criminal proceedings in Ukraine, it is also necessary to introduce proper and high-quality regulations for the use of such technologies in criminal proceedings.

Key words: artificial intelligence, criminal proceedings, pre-trial investigation, digital transformation, international experience.

*«Штучний інтелект має величезні можливості,
і межі його розвитку нікому не зрозумілі.
Можливо, цих меж просто не існує...»*
Олег Кришталь

Вступ. Наша країна стоїть на шляху цифрової трансформації майже усіх сфер суспільного життя, що знайшло свій прояв у створенні та запровадженні застосунку «Дія», сервісу «eМалютко», окремих модулів платформи «Електронний суд» (ЄСІТС), програми для проведення відеоконференцій «EasyCon» в судових установах, системи електронного кримінального провадження, підписанні Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, утворенні Координаційного комітету з питань реалізації та впровадження цифрового проєкту у сфері правосуддя, становлення цифрової економіки та інформаційного суспільства. Водночас потужний процес розбудови циф-

рової ери має наслідком й суттєву трансформацію злочинної діяльності, використання новітніх технологій у злочинних цілях, істотне зростання кібератак.

Так, наприклад, за даними американської компанії McAfee хакерські атаки протягом 2020 року коштували світовій економіці понад трильйон доларів або 820 мільярдів євро, що становлять понад один відсоток світового ВВП. Причому об'єктом посягання кіберзлочинців є як пересічні громадяни, так і критично важливі IT-інфраструктури. Згадаймо лише вірусу Petya від якого, зокрема, постраждали: уряд України, національна пошта, метрополітен Києва, міжнародний аеропорт

«Бориспіль», Чорнобильська АЕС, а також низка ЗМІ, банків, комерційних структур. За даними експертів Міжнародного валютного фонду, економічні втрати від атаки вірусу становили майже 850 млн доларів. [1] Крім того, в умовах пандемії спостерігається збільшення таких проявів кіберзлочинності як: онлайніві шахрайства та фішинг, (фішингові листи на тему COVID-19); використання шкідливих програм для збору даних, використовуючи інформацію, пов'язану з COVID-19, як приманку. Щодо проявів кіберзлочинності на території України, непоодинокими є випадки підроблення та продажу фейкового застосунку «Дія» із внутрішнім COVID-сертифікатом. Позначене зумовлює необхідність істотної модифікації кримінальної процесуальної форми, яка суттєво відстає від запитів сьогодення, шляхом запровадження цифрових технологій у сферу кримінального провадження.

Окремим чинником, що актуалізує необхідність запровадження цифрових технологій у кримінальне судочинство є документування та розслідування воєнних злочинів. А вже з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України станом лише на 20 квітня, за даними Офісу Генерального прокурора, зафіксовано понад 7,4 тисяч воєнних злочинів [2]. Зрозуміло, що обробка такого великого обсягу інформації потребуватиме застосування цифрових технологій з метою швидкого та ефективного розслідування кримінальних правопорушень.

Однією з таких технологій є використання штучного інтелекту (далі – ШІ) у кримінальному провадженні. Варто зауважити, що перспективи запровадження таких технологій у національне кримінальне судочинство є доволі дискусійним питанням, як серед практиків так і серед науковців, водночас така дискусійність не позбавляє проведення наукових пошуків у цьому напрямі. Крім того, науковий інтерес становить проведення компаративного аналізу застосування ШІ у кримінальному провадженні різних країн.

Метою статті проведення проспективного аналізу застосування алгоритмів ШІ у галузі кримінального судочинства на підставі міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Європейської етичної хартії про використання штучного інтелекту в судових системах та їх оточення штучний інтелект визнається як сукупність наукових методів, теорій та технік, мета яких – відтворити машиною когнітивні здібності людини. [3] Сучасні розробки прагнуть, щоб машини виконували складні завдання, які раніше виконувались людьми. Однак термін «штучний інтелект» критикують експерти, які розрізняють «сильні» штучні інтелекти (що вміють контекстуалізувати спеціалізовані та різноманітні проблеми повністю автономно) і «слабкі» або «помірні» штучні інтелекти (що мають високу ефективність у галузі «машинного навчання») [4, с. 47].

Узагальнюючи результати дослідження міжнародного досвіду використання алгоритмів ШІ в сфері кримінального судочинства можна виокремити три основні напрями: 1) попередження кримінальних правопорушень; 2) використання на стадії досудового розслідування; 3) використання на стадії судового розгляду.

1. Застосування ШІ в механізмі попередження кримінальних правопорушень реалізується шляхом використання численних інформаційних засобів для запобігання вчиненню злочинних діянь (шляхом виявлення можливих місць, де це може статися, або їх потенційних фігурантів). Означений вектор включає інструменти «попереджувального поліцейського контролю», які використовуються для попередження певних видів правопорушень з елементами регулярності їх здійснення, таких як крадіжки зі зломом, вуличне насильство, викрадення транспортних засобів / крадіжки з транспортних засобів. Призначення цих інструментів обумовлено їх здатністю точно визначати, де і коли можуть бути здійснені ці злочини, і відтворювати

цю інформацію на географічній карті у вигляді «гарячих точок», моніторинг яких здійснюється в режимі реального часу поліцейськими патрулями. Цей процес називається прогностичною картографією злочинності [3].

Наприклад, в Італії у місті Тренто з листопада 2012 р. по травень 2015 р. відбулася реалізація проекту «Електронна безпека – інформаційні та комунікаційні технології для заснованої на знаннях і прогнозованої міської безпеки». Цей проект був спрямований на роботу з попередження злочинності та підвищення безпеки в містах. В рамках проекту було використано базу даних, що збирає інформацію про злочини, доведених до відома поліції, результати досліджень, проведених мерією міста з питань віктимізації, а також реальної і такої, що сприймається громадянами безпеки, інформацію про міські заворушення, отриману від поліції, а також інші параметри, що стосуються «розумного міста» (наприклад, інформація, що стосується соціально демографічного контексту, міського середовища, нічного освітлення, наявності камер спостереження, громадського транспорту тощо). Керівники проекту підтвердили надійність використовуваних методів, які дозволяють прогнозувати злочинні діяння з коефіцієнтом успішності близько 60-65% і які сприяють підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю при наявності обмежених ресурсів [5].

Схожі проекти були втілені у Сполученому Королівстві в рамках пілотного проекту з прогнозування можливих місць крадіжок зі зломом, розкрадання і нападу за допомогою ШІ. Вони показали, що використані програмні проєкції, які називаються *PREDPOL*, були точними в 78% випадків, у порівнянні з 51% прогнозів, складених з використанням традиційних методів.

Досить поширеним і вже загальновідомим інструментом використання ШІ, що спрямований на попередження кримінального правопорушення або так званім інструментом «профілактичної поліцейської діяльності» Європейська етична хартія про використання ШІ у судовій системі та її середовищі називає «список заборони на виліт», який фактично являє собою додаток для аналізу «великих даних», що збирає і аналізує дані про потенційних терористів з метою запобігання вчиненню актів, або ж алгоритми, що використовуються для виявлення фактів шахрайства або відмивання грошей) [3].

2. Використання ШІ у кримінальному провадженні активно застосовується і під час досудового розслідування, коли у правоохоронних органів вже наявна інформація про вчинення кримінального правопорушення і потребується аналіз великої кількості даних. Для прикладу, німецькі прокурори використовують технології ШІ у сфері розпізнавання зображень та цифрової криміналістичної експертизи, щоб збільшити швидкість і точність обробки справ [6].

Британською поліцією використовується такий інструмент, як *Connect*, який аналізує мільярд даних, отриманих в ході фінансових операцій для виявлення кореляцій або схем операцій, або Міжнародна база даних по сексуальній експлуатації дітей (*ICSE DB*), керована Інтерполом, яка допомагає виявляти жертв та / або злочинців за допомогою аналізу, наприклад, мейлів та інших предметів в зображеннях насильства або аналізу фонового шуму на відео, виявилися особливо ефективними в боротьбі зі злочинністю. Так, за допомогою програми *Connect* пошук з дуже високим рівнем складності та обсягу даних, для якого раніше були потрібні місяці досліджень, тепер може бути виконаний за лічені хвилини і з високою вірогідністю результатів.

Окрім цього, є дані про використання ШІ під час прийняття рішення про реєстрацію заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення в Іспанії. Так, вчені із Мадридського університету імені Карла III і Кардифського університету в Уельсі розробили ШІ – алгоритм *VeriPol*, який здатен виявляти неправдиві повідомлення

в поліцію на основі аналізу їх змісту. Ця технологія була протестована поліцією Іспанії у 2017 р.: зокрема, слідчі перевіряли висновки ШІ на особистих зустрічах із заявниками – цікаво, що у 83% випадків версія заявника не підтверджувалася, наслідком чого стало закриття провадження [7].

Значний інтерес становить досвід використання алгоритмів ШІ під час досудового розслідування Китайською Народною Республікою. Прокуратура Китаю почала використовувати ШІ у 2016 році. Наразі правоохоронні органи використовують *System 206*, що може оцінити докази, умови арешту, а також те, наскільки підозрюваний вважається небезпечним для суспільства. Крім того, нещодавно китайськими дослідниками був розроблений «прокурор» зі штучним інтелектом (*AI «prosecutor»*). За словами дослідників, ШІ-«прокурор» може висунути звинувачення з точністю понад 97 відсотків на основі усного опису справи. Програма може ідентифікувати та висунути звинувачення у восьми найпоширеніших злочинах у Шанхаї. Це шахрайство з кредитними картками, проведення азартних ігор, небезпечно водіння, навмисне травмування, перешкоджання службовим обов'язкам, крадіжка, шахрайство та «сварки та провокування неприємностей» – загалом звинувачення, яке часто використовується для придушення інакомислення. Така технологія була протестована Народною прокуратурою Шанхаю Пудун, найбільшою та найзавантаженішою районною прокуратурою країни [8].

3. Прикладом використання ШІ на стадії судового розгляду може стати проект, запропонований об'єднаною командою спеціалістів Пенсільванського і Шеффільдського університетів. В рамках проекту було створено алгоритм ШІ, який здатний приймати рішення по справі. Для його розробки були використані алгоритми для аналізу 584 справ Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), які торкаються питань застосування катування, приниження гідності, визначення справедливості судового розгляду тощо. Проведене дослідження показало, що вердикт, винесений ШІ співпав з рішенням ЄСПЛ у 79% випадків [9].

Окрім наведеного, на стадії судового розгляду під час призначення покарання судді можуть використати ШІ та його інструменти для «прогнозування» рецидиву вчинення злочину. Маються на увазі програми для оцінки вірогідності повторного вчинення підозрюваним злочину, тобто прогнозування поведінки обвинуваченого і наслідки призначення того чи іншого покарання (наприклад, якщо призначити покарання, яке не пов'язано з позбавлення волі, чи буде його достатньо для того, щоб особа не вчинила новий злочин).

Водночас Європейська комісія з ефективності правосуддя зазначає, що використання суддями інструментів «прогнозування» або, як вказується у літературі, «алгоритмічне правосуддя», «автоматизоване правосуддя», «імітація правосуддя» у кримінальному судочинстві зустрічається в Європі дуже рідко [3]. У той же час використання ШІ в судовій сфері є досить популярним у США, які вільно інвестували в ці інструменти, як в сфері цивільних справ, так і в сфері кримінальних (наприклад, алгоритми COMPAS або інструменти RAVEL LAW або ROSS чатбот). Вже у 2015 р. в США в арсеналі у правоохоронних органів було близько 50 методів прогнозування із використанням цифрових технологій та ШІ [10].

Високою результативністю характеризується система штучного інтелекту Prometea, яка хоч і застосовується виключно у цивільному та адміністративному судочинстві, водночас становить істотний інтерес у сенсі нашого дослідження. Зазначена система проаналізувала близько 300 тис відсканованих судових рішень з 2016 по 2017 рік, у тому числі 2 тис постанов. В Аргентині окружні прокурори складають рішення, а головуючі судді у справах

або відхиляють їх і пишуть власні, або просто схвалюють їх. Тепер, як тільки нова справа потрапляє в прокурорську систему, Prometea зіставляє фактуру з найбільш релевантними рішеннями у своїй базі даних – це дозволяє програмі приблизно за 10 секунд вгадати, як суд відреагує на ситуацію. В результаті застосування програми прокурорські працівники виявилися звільнені від великих масивів рутинної діяльності. За словами глави офісу, п'ятнадцять його юристів всього за шість тижнів справляються з таким обсягом роботи, на який раніше їм було потрібно близько шести місяців. Високо оцінили додаток Prometea і судді, якими до теперішнього часу схвалено 33 з 33 запропонованих ним рішень (тепер воно використовується ще в 84 інших розглянутих справах) [11]. Як справедливо зазначають у науковій літературі в Україні подібний додаток міг би допомогти у роботі слідчого судді при вирішенні питань щодо заходів забезпечення кримінального провадження чи обрання запобіжних заходів. Головним є те, що Prometea не тільки за 10 секунд визначає судові рішення і програма здатна оформлювати його, а результат роботи Prometea у суді: це тридцять три судових рішення з тридцяти трьох. У відсотковому відношенні це 100% позитивний результат роботи штучного інтелекту [4, с. 51].

Передумовою впровадження ШІ в Україні є запуск єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Загалом система передбачає повністю безпаперове діловодство шляхом використання електронного цифрового підпису та електронного документообігу, створення особистих кабінетів з метою вчинення будь-яких процесуальних дій, вдосконалення єдиного державного реєстру судових рішень, додавши в нього систему гіперпосилань на правові позиції Верховного Суду, що дасть змогу алгоритму підібрати релевантне до конкретної справи рішення Верховного Суду та сконструювати без участі людини драфт рішення. Цілком реально, що в подальшому малозначні спори можуть бути вирішені за допомогою системи ШІ в режимі онлайн, що дасть змогу значно розвантажити суди [10].

Окрім того широкого обговорення у національній юридичній спільноті зазнала можливість застосування ШІ для обрання запобіжного заходу. Враховуючи недоліки впровадження такої технології, які зазначали юристи та науковці, вважаємо необхідним зазначити про таке.

Зауважимо, що одним з проблемних питань сучасної правозастосовної практики є обґрунтування рішень (як клопотання слідчого прокурора, так і рішення слідчого судді, суду) про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та продовження дії такого запобіжного заходу. Підкреслимо, що проведений статистичний аналіз судових рішень, що стосуються обрання, зміни чи скасування запобіжних заходів у рамках кримінальних проваджень, вказує, що тримання під вартою є найбільш поширеним видом запобіжного заходу як у цілому, так і щодо абсолютної більшості категорій злочинів, незважаючи на те, що тримання під вартою є винятковим та найбільш суворим запобіжним заходом. [12] Аналіз правозастосовної практики свідчить, що у більшості випадків клопотання слідчого та прокурора містять лише формальні посилання на ризики, передбачені ст. 177 КПК України, які не обґрунтовуються фактичними даними. Наявними також є калькування таких клопотань слідчими суддями та судами у своїх рішеннях, що є недопустимою практикою.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) у справі «Харченко проти України», у якому Суд нагадає, що питання про те, чи є тривалість тримання під вартою обґрунтованою, не можна вирішувати абстрактно. Воно має вирішуватися в кожній справі з урахуванням конкретних обставин, підстав, якими національні органи мотивували свої рішення, та належно задокументованих

фактів, на які посилався заявник у своїх клопотаннях про звільнення з-під варти. Таке, що продовжується, тримання під вартою може бути виправданим у тій чи іншій справі лише за наявності специфічних ознак того, що цього вимагають істинні вимоги публічного інтересу, які, незважаючи на існування презумпції невинуватості, переважають правило поваги до особистої свободи (п. 79). Суд зауважує, що у першій постанові про взяття заявника під варту вказувалося на серйозність обвинувачень стосовно заявника та на ризик його ухилення від слідства. Надалі прокурори і суди, продовжуючи строк тримання заявника під вартою, не наводили підстави своїх рішень, а лише посилалися на відповідність раніше обраного запобіжного заходу. Проте згідно з пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод після спливу певного часу саме тільки існування обґрунтованої підозри перестає бути підставою для позбавлення свободи і судові органи зобов'язані навести інші підстави для продовжуваного тримання під вартою. До того ж такі підстави мають бути чітко зазначені національними судами. Однак у справі, що розглядається, таких підстав суди не наводили. Крім того, національні органи жодного разу не розглядали можливість обрання іншого запобіжного заходу, альтернативного тримання під вартою (п. 80) [13].

У іншому рішенні по справі «Ігнатов проти України» ЄСПЛ звертає увагу, що ухвали про обрання та продовження строку тримання заявника під вартою були сформульовані загально й містили повторювані фрази. Окрім перелічення підстав, визначених законом (ризиків), жодного обґрунтування. З часом для продовження строку тримання заявника під вартою вимагалось більше доводів, однак суди на надавали жодного іншого обґрунтування. Суди не розглянули можливість застосування альтернативних запобіжних заходів замість тримання під вартою [14].

Уявляється, що застосування алгоритмів ШІ в процесі обрання до особи запобіжного заходу може допомогти уникнути описаної проблеми. Так, наприклад, відповідна програма за завданням алгоритмом може аналізувати клопотання слідчого, прокурора про обрання до особи запобіжного заходу на предмет відповідності такого документу вимогам КПК, зокрема посилання на ризики, передбачені ст. 177 КПК на наведення відповідних доказів на підтвердження таких ризиків. На підставі такого аналізу програма може запропонувати чернетку ухвали про застосування запобіжного заходу, з яким слідчий суддя або суд може погодитись та взяти за основу свого рішення. Вважаємо, що застосування ШІ у такій спосіб може, по-перше, забезпечити підвищення якості процесуальних документів слідчого, прокурора, по-друге, суттєво знизити навантаження на слідчих суддів, суддів, по-третє, забезпечити належну правову процедуру обрання до особи запобіжного заходу.

Варто зазначити, що такий досвід застосування ШІ у кримінальному провадженні наявний у США. Так, дослідники зі Стенфордського університету (Stanford Computational Policy Lab) розробили алгоритм, який асистує судді під час обрання до підсудного: тримання під вартою або застави. Розглянувши близько 100 тисяч процесуальних документів, пов'язаних з обранням запобіжних заходів, розробники виявили, що одні судді в 90% випадків дозволяють громадянам виходити під заставу, тоді як інші – тільки в 50%. Програма дає змогу справедливо оцінити ризики і обирати тримання під вартою значно меншій кількості осіб [10].

У сенсі вищевикладеного необхідно зазначити, що Європейська комісія з ефективності правосуддя Ради Європи (далі – Комісія) визнає, що сьогодні роль ШІ у суспільстві посилюється. Водночас очікується, що його використання стане засобом ефективного та якісного правосуддя. Цьому висновку передували дослідження, результати науково-практичних конференцій у вигляді рекомендацій, протоколів намірів тощо, в яких були консолідовані

думки та погляди як юристів-науковців, так і практиків на проблеми застосування ШІ у правовому середовищі. Більше того, Комісія сподівається на позитивний ефект від широкого впровадження ШІ для суспільств загалом та судових систем, зокрема. Водночас говорячи про запровадження алгоритмів ШІ у систему кримінального судочинства не можна оминати увагою питання належної правової регламентації таких дій. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на Європейську етичну хартію про використання ШІ у судовій системі та її середовищі, прийнятою Комісією у 2018 р. Так у зазначеному документі закріплюється п'ять принципів щодо використання ШІ під час здійснення правосуддя: 1) принцип дотримання основних прав людини при використанні ШІ; 2) принцип недискримінації, а саме запобігання розвитку будь-якої дискримінації між окремими особами чи групами осіб; 3) принцип якості та безпеки, який стосується обробки судових рішень і даних у безпечному технологічному середовищі; 4) принцип «під контролем користувача» (*under user control*). Учасник судового процесу повинен бути проінформований зрозумілою мовою про всі процесуальні аспекти та про можливості й функції ШІ відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; 5) принцип прозорості, неупередженості та справедливості [3]. Вбачається, що аналогічні положення, серед іншого, мають бути втілені у майбутньому і у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство.

Окремої уваги, в аспекті дослідження перспективних напрямів запровадження технологій ШІ у кримінальне судочинство, треба звернути на пілотний проєкт системи електронного кримінального провадження eCase, який стартував 20 квітня 2020 р. в антикорупційних органах. eCase передбачає повну автоматизацію нині «паперових» дій, що дає переваги для всіх учасників кримінального процесу. Прокуратура контролюватиме хід розслідування та здійснюватиме процесуальне керівництво в режимі *on-line*. Слідство оперативно отримуватиме та матиме можливість аналізувати всі необхідні дані, адже система оновлює всю інформацію на кожному етапі, планує *time-management* та календар завдань. Свідки, підозрювані та їх представники також отримуватимуть необхідні документи в електронному форматі. [12] Позитивний досвід плотної системи eCase став підставою для прийняття ЗУ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування». Крім того, спільним Наказом Національного антикорупційного бюро України, Офісом Генерального прокурора, Радою суддів України та Вищим антикорупційним судом від 15 грудня 2021 р. № 175/390/57/72 затверджено Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування (далі – Положення).

Водночас певний подив викликає той факт, що така Система запроваджується виключно у кримінальних провадженнях, досудове розслідування в яких здійснюється детективами Національного антикорупційного бюро України (п. 1 Положення). Адже за логікою ЗУ «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування» функціонування Системи має бути запроваджено в усіх органах досудового розслідування. Підкреслимо, що запровадження електронного кримінального провадження значно прискорює, спрощує та здешевлює процеси розслідування кримінальних правопорушень, підвищує його ефективність, знижує корупційні ризики. У зв'язку з цим видається необхідним розробка Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування, яким би унормовувалося функціонування такої системи для всіх органів досудового розслідування, прокурорів та судів.

Водночас незважаючи на висловлені зауваження, впровадження електронного кримінального провадження можна вважати підґрунтям для подальшого запровадження алгоритмів ШІ і у процесуальну діяльність органів досудового розслідування, прокуратури.

Вважаємо, що особливого значення в реаліях сьогодення матиме й використання ШІ у процесі перевірки заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, на кшталт алгоритму *VeriPol*, про який зазначалася вище. Так нами було проаналізовано 250 ухвал слідчих суддів Харківської області на бездіяльність слідчого прокурора під час досудового розслідування (п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України). Результати проведеного аналізу свідчать, що у 55% випадків оскарженню підлягає саме невнесення слідчим, прокурором відомостей до ЄРДР. Підкреслимо, що у більшості випадків скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР задовольняються слідчими суддями. З наведеного можна зробити обґрунтований висновок, що запровадження використання ШІ під час перевірки заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення дозволить уникнути безпідставних відмов у реєстрації заяв у ЄРДР, що, як наслідок, суттєво знизить навантаження на судову систему.

Резюмуючи вищевикладене варто зробити принципове зауваження. Застосування інструментів ШІ має характеризуватися обмеженою роллю, у процесі прийняття рішень слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом. Нами критично оцінюється можливість прийняття рішення у кримінальному провадженні ШІ, адже не вирішеним у такому

випадку лишається питання щодо відповідальності за таке рішення. Водночас застосування ШІ як допоміжного інструменту у процесі прийняття рішення видається перспективним, а у деяких випадках, навіть необхідним.

Висновки. На підставі вище викладеного можна зробити висновок, що національне кримінальне судочинство стоїть на початковому етапі запровадження інструментів ШІ. Вбачається, що використання ШІ у кримінальному провадженні має не тільки свої перспективи, а в деяких випадках може стати інструментом забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. Крім того, застосування інструментів ШІ здатне суттєво зменшити навантаження, як на органи досудового розслідування, прокуратуру, так і на судову систему. Однак, найважливішим при цьому залишається питання дотримання прав особи під час використання алгоритмів ШІ, а також забезпечення справедливого судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Тож окрім належного технічного забезпечення використання алгоритмів ШІ у кримінальному провадженні України, необхідним є також запровадження належного та якісного нормативного регулювання використання таких технологій у кримінальному провадженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. ЄС уперше покарав Росію за хакерські атаки. URL: <https://www.dw.com/uk/ес-уперше-покарав-росію-за-хакерські-атаки/a-54384562> (дата звернення: 22.04.2022).
2. Документування воєнних злочинів: як система БПД долучається до збору доказів порушення прав людини. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/dokumentuvannya-voennih-zlochiviv-yak-sistema-bpd-doluchaetsya-do-zboru-dokaziv-porushennya-prav-lyudini> (дата звернення: 25.04.2022).
3. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (дата звернення: 22.04.2022).
4. Плахотнік О.В. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. URL: <https://vkslaw.knu.ua/ua/4-2019-aktualni-problemy-kryminalnoho-sudochynstva-3/295-problemy-kryminalnoho-protsesu/1016-praktychne-zastosuvannya-shtuchnoho-intelektu-u-kryminalnomu-provadhenni> (дата звернення: 22.04.2022).
5. Esecurity.trento. URL: <http://www.esecurity.trento.it/> (дата звернення: 22.04.2022).
6. Майбутнє близько: у Китаї розробили «прокурора» зі штучним інтелектом. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/maybutne-blizko-u-kitayi-rozrobili-prokurora-zi-shtuchnim-intelektom.html> (дата звернення: 20.04.2022).
7. Ученые из Уэльса и Испании разработали ПО, оказавшееся настолько эффективным, что его на вооружение взяли испанские полицейские. Алгоритм VeriPol определяет, на какие заявления полиции не стоит тратить силы. URL: <https://hightech.plus/2018/10/29/ii-detektor-lzhi-vichislyayet-vruna-po-ego-pismam> (дата звернення: 20.04.2022).
8. More than 97% accuracy: Chinese scientists develop AI 'prosecutor'. URL: https://www.koreatimes.co.kr/www/world/2021/12/672_321168.html (дата звернення: 20.04.2022).
9. Искусственный интеллект научили предсказывать судебные решения в делах по нарушению прав человека. URL: <https://habr.com/ru/post/398519/> (дата звернення: 22.04.2022).
10. Штучний інтелект у правосудді. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyj-intelekt-pravosuddia/> (дата звернення: 22.04.2022).
11. В Аргентині розроблено додаток, який самостійно приймає і формує юридичні рішення. URL: <https://legalhub.online/legal-tech/v-argentyuni-rozrobлено-dodatok-yakuj-samostijno-pryjmaє-i-formuє-yurydychni-rishennya> (дата звернення: 22.04.2022).
12. Статистичний аналіз застосування судами запобіжних заходів, 2014-2018. URL: <https://socialdata.org.ua/statistichny-analiz-zastosuvannya-su/> (дата звернення 22.04.2022).
13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Харченко проти України» від 10.05.2011 р. (Заява N 40107/02). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662#Text (дата звернення: 22.04.2022).
14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ігнатов проти України» від 15.12.2016 р. (Заява N 40583/15). URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0B11D2E0EE> (дата звернення: 22.04.2022).
15. Систему електронного кримінального провадження eCase запустять вже 30 квітня // LegalHub.online. 2020, 8 квіт. URL: <https://legalhub.online/kryminalne-pravo/systemu-elektronnoho-kryminalnoho-provadhennya-ecase-zapustyat-vzhe-30-kvitnya/> (дата звернення: 22.04.2022).